

„Lenin és a könyvtárak” az IFLA moszkvai közgyűlésén

„Lenin és a könyvtárak” - ennek a témának szentelte egyik plenáris ülését az IFLA 1970. évi közgyűlése (lásd róla a beszámolót lapunk más helyén). Tíz ország képviselője készített referátumot a témáról (ide számítva a dánok már publikált megemlékezését). A különböző társadalmi rendszereket képviselő, különböző politikai felfogású küldöttek beszámolóit megkapóan egységessé hangolta a szakmai büszkeség közös érzése; nem volt még egy vezető államférfi a világon, akinek életében olyan nagy szerepet játszott volna a könyvtár, s aki épp ezért annyira tudatában lett volna a könyvtár jelentőségének, mint Lenin. - A szovjet előadó főreferátuma mellett a finn küldött is Leninnek a könyvtárügy szervezésével kapcsolatos elméleti és gyakorlati tevékenységét méltatta. Az angol, a svájci, a dán, a svéd, a francia és a lengyel referátum eddig részben ismeretlen adatokkal világította meg azt a munkát, amelyet emigrációja idején Lenin az illető ország könyvtáraiban végzett. Az USA képviselője Leninnek az amerikai könyvtárakkal való közvetett kapcsolatairól, az NDK küldöttje pedig a lenini elveknek az NDK könyvtárügyében való érvényesüléséről számolt be. - Az alábbiakban röviden összefoglaljuk az egyes referátumok tartalmát, a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban található dokumentumok alapján.

GRIGOR'EV, Ju.V.: V.I. Lenin and libraries. Soks. 19 p.

Nem volt még államférfi a világon, aki úgy gondoskodott volna a könyvtárakról és úgy ismerte volna őket - beleértve munkájuk szervezési problémáit is -, mint Lenin. Ismételten hangsúlyozta az olvasás és a könyvtárak nagy szerepét a művelődési forradalomban s ezen keresztül a politikai forradalom kiteljesítésében. Személyesen vett részt a szovjet könyvtárügy megszervezését célzó legfontosabb intézkedések kidolgozásában. Rámutatott, hogy a közművelődési könyvtári munka legfőbb mércéje a könyvek forgalmazása a tömegek között, az olvasók igényeinek gyors kielégítése, új olvasók toborzása, s hogy a könyvtári munka is politikai jellegű, pártos tevékenység. Lenin szeme előtt a valamennyi könyvtárat átfogó óriási hálózat lebegett.

Az utmutatásai alapján azóta folyó könyvtárszervezési munka három fő célja: a tömegek műveltségi színvonalának emelése és politikai nevelésük; a város és a falu közötti lényeges különbség fokozatos megszűnésének előmozdítása; annak előmozdítása, hogy az elmaradott szovjet köztársaságok felzárkózzanak a fejlettebbekhez. Az olvasók százezrei segítik mint aktivisták a közművelődési könyvtárak munkáját. Az állományok tervszerű fejlődését a központi könyvellátás biztosítja.

WIRLA, Eila: Lenin and libraries. Soksz. 11 p.

Ez a referátum voltaképpen válogató bibliográfia; felsorakoztatja a legjellemzőbb részeket Leninnek a könyvtárakra vonatkozó legfontosabb írásaiból, amelyek tárgya; a könyvtárhasználat mint az oktatás egyik fő tényezője (1913), a pétervári Nyilvános Könyvtár feladatai (1917), a könyvtárak beszámolója tevékenységük főbb területeiről (1919), a könyvtári hálózat megszervezése a meglévő állomány gazdaságos felhasználása érdekében (1919), a könyvtárak ellátása a különböző gazdasági beszámolókkal (1920), az ujságok és könyvek helyes elosztása (1921) stb.

CHAPLIN, A.H.: Lenin and the British Museum Library. Soksz. 4 p.

Lenin első és leghosszabb londoni tartózkodása 1902 áprilisában kezdődött. Néhány nappal megérkezése után már benyújtotta olvasójegy iránti kérelmét - dr. Jacob Richter néven - a British Museum Könyvtárába (ahol annak idején Marx is dolgozott "A tőke" kéziratán), hogy "a földkérdést tanulmányozza"; e hónapokban írta meg "A falusi szegénységhez" c. munkáját. 1908-ban egyenesen azért utazott Londonba egy hónapra, hogy itt a könyvtárban gyűjtsön anyagot a "Materializmus és empiriokriticizmus" megírásához. 1911. évi londoni tartózkodása idejéből is maradt nyoma annak, hogy itt dolgozott.

Félszázaddal később Masfield angol költő így emlékezett meg egy levelében Leninről: "Gyakran láttam őt a British Museum olvasótermében... és azt kérdeztem magamban: 'Ki lehet ez a rendkívüli ember' - mert mindenkinek látnia kellett róla, hogy rendkívüli ember, aki bizonyára rajtahagyja keze nyomát a világon." A könyvtár máig őrzi olvasójegy iránti kérelmét, valamint aláírását az olvasók nyilvántartásában.

CLAVEL, Jean-Pierre - PAVILLON, Oliver: Lenin and the Swiss Libraries. Soksz. 4 p.

1917-ben, a közművelődési könyvtárak átszervezéséről szólva, Lenin követendő példaként említette az amerikai és a svájci könyvtárakat. Utóbbiakat személyes tapasztalataiból bőségesen ismerte. Rövidebb svájci tartózkodásait nem számítva, 1903-1905 között Genfben, 1914-1917 között pedig Bernben, illetve Zürichben élt, rendszeresen használta az ottani könyvtárakat, s más

városok (Basel, Neuchâtel, Aarau, Lugano) könyvtárával is megismerkedett. Svájci leveleiben, amelyekben hozzátartozóinak beszámol mindennapi életéről, igen sok szó esik a könyvtárakról. Saját könyvtára egy részének átadásával maga is résztvett az OSzDMP genfi könyvtárának létrehozásában, amely 1905-ben 4760 kötet könyvvel és mintegy 100 periodikummal rendelkezett; állománya s főként irattára ma a moszkvai Marx-Engels-Lenin Intézet nagy kincse. Igen sokat dolgozott akkoriban a Société de lecture genfi könyvtárában is; 1908-ban itt fejezte be a "Materializmus és empiriokriticizmus" megírását.

THOMSEN, Carl: Lenin's visits to Denmark. Copenhagen, The Royal Library, 1970. 18 p.

1907-ben Lenin is Dániába érkezett az OSzDMP V. kongresszusára, amelyet azonban a hatóságok még megnyitása előtt betiltottak. Amikor 1910 augusztusában a VIII. Nemzetközi Szocialista Kongresszusra ismét Dániába indult, már előzőleg érdeklődött Koppenhágában élő honfitársától, M.Kobeckijtól, hogy nyitva lesz-e egész szeptemberben a nemzeti (vagy az egyetemi) könyvtár, mivel kutatásokat szeretne folytatni a dán mezőgazdaságról. Valóban sokat dolgozott a kongresszus után a Királyi Könyvtárban. A dán mezőgazdaság fejlődése akkoriban fontos politikai vitatéma volt: antimarxista közgazdászok Dániára hivatkozva bizonygatták, hogy a kisparaszti gazdaságok életképesebbek a nagybirtoknál. Leninnek a statisztikai anyag vizsgálata alapján sikerült kimutatnia, hogy Dániában is növekszik a gazdaságok átlagos területe, érezhető a földbirtok koncentrációjának folyamata.

WILLERS, U.: Lenin in Stockholm. Soksz. 2 p.

1907 decemberi látogatásai során Lenin "John Frey" néven írta be magát a stockholmi Királyi Könyvtár olvasóinak nyilvántartásába. A nagy olvasóterem hátsó sarkában ült, annak az állványnak a tövében, amelyen a friss külföldi folyóiratok álltak. Az olvasóterem későbbi renoválása idején ezen a helyen régi formájában hagytak meg egy állványt, egy asztalt és egy széket. 1910-ben már saját nevén (Uljanof) szerepel a nyilvántartásban. Utoljára alig egy napot töltött Stockholmban, 1917. április 13-án, hazatérőben Oroszországba. Svéd barátainak visszaemlékezései szerint még ebben a történelmi pillanatban is fel akarta használni az alkalmat arra, hogy elmenjen a könyvtárba - és sajnálkozott amiatt, hogy erre végül nem került sor (csak egy könyvkereskedésben való böngészésre sikerült időt szakítania).

HONORÉ, Suzanne: Lenin and French libraries. Soksz. 3 p.

1909-1912 között élt Lenin hosszabb ideig - megszakításokkal - Párizsban. Röviddel megérkezése után már olvasójegyet szerzett a Bibliothèque Nationale-ba, amely tekintélyes gyűjteménnyel rendelkezett az orosz forradalmi mozga-

lom kiadványaiból. A Nagy Forradalom gyümölcsét látta a könyvtár állományában, amely a magánkönyvtárak lefoglalásának köszönhetően gazdagságát – a forradalmi szellem hiányának minősítette viszont azt, hogy a könyvtár szervezete bürokratikus, nem az olvasók érdekeit, az állomány közkinccsé tételét szolgálja. Longjumeauból 8 órakor el kellett indulnia kerékpárral, hogy nyitásra, 9 órára odaérjen, s 12-2 között a könyvtár ebédszünete miatt már abba kellett hagynia a munkát. A Sainte-Geneviève könyvtárban is dolgozott olykor.

Még egy francia könyvtárnak van közvetett köze Leninhez. A Bibliothèque de documentation internationale contemporaine őrzi a Bebutov-Könyvtárat (egy emigráns orosz forradalmárnak, Lenin egykori barátjának gyűjteményét). Genf-ből való távozásakor Lenin Bebutovnál hagyta könyvei egy részét, így a gyűjteményben nem egy olyan könyv található, amely a "Vladimir Ulianov, 3 Rue de la Colline, Genève" bélyegzőt, Lenin névaláírását vagy lapszéli jegyzeteket tartalmazza.

BAUMGART, Jan: Vladimir Lenin in the Polish Libraries (1912-1914). Sokszt. 8 p.

1912-1914 között Krakkóban, illetve a város környékén élt Lenin, hogy – tekintettel az oroszországi forradalmi mozgalom újabb fellendülésére – közelebb legyen hazájához, közvetlen kapcsolatot teremtsen az Oroszországban működő bolsevikokkal. Sokat panaszkodott viszont itteni munkakörülményeire, a könyvtári viszonyokra. Eleinte a Mickiewicz Népegyetem Társaság tizezer kötetes könyvtárát használta, amelyben a szocialista irodalom sok terméke megvolt. (Előadást is tartott a Népegyetemen az orosz munkásmozgalomról.) 1914 tavaszán jelenik meg neve a krakkói Jagello Könyvtár (egyetemi könyvtár) nyilvántartásaiban; Feuerbach műveinek tizkötetes kiadását tanulmányozta ott. A csaknem félmilliós könyvtárnak állománya is, épülete is meglehetősen muzeális jellegű volt; az összesen 116 olvasót befogadó – aránylag korszerű – olvasótermek más épületben kaptak helyet, mint a raktár, így a kért könyveket csak egynapos késéssel lehetett megkapni.

A háború kitörésekor Lenint mint orosz állampolgárt rövid időre letartóztatták; kiszabadulása után sürgősen Svájcba utazott. Már a szovjet állam vezetőjeként több ízben hiába próbált hozzájutni Lengyelországban maradt könyveihez, irataihoz, amelyeket a csendőrség lefoglalt. A szétszóródott anyag egyes részei azóta – részben még a két világháború között – előkerültek és visszajutottak a Szovjetunióba.

MOHRHARDT, E.: V.I. Lenin and libraries in the United States. Sokszt. 3 p.

A Kongresszusi Könyvtár még a század elején megszerezte Jugyin krasznojarszki kereskedő 80 000 kötetes könyvtárát, amelyet száműzetése idején Lenin is használt. Ez lett az alapja a könyvtár ma már félmillió kötetes orosz gyűjteményének, amely a Szovjetunióra vonatkozó dokumentumok leggazdagabb kül-

földi lelőhelye. Néhány más amerikai nagykönyvtár állománya is lehetőséget ad Lenin munkásságának és a leninizmusnak igen alapos tanulmányozására.

Lenin már egy 1913. évi cikkében követendő példaként említette az amerikai könyvtárak gyakorlatát, amelyek a nagyközönség számára könnyen hozzáférhetővé teszik állományukat – közvetlenül a forradalom győzelme után pedig a Svájc és az USA könyvtáraiban követett elvek átvételét sürgette. 1921-ben az ő közvetlen utasítására indult meg a könyvcseré az Illinois Egyetem könyvtárával; ebben a szovjet állam számára még oly nehéz időszakban is fontosnak tartotta tehát a kulturális értékek nemzetközi cseréjét.

RÖTZSCH, H.: Die Anwendung leninischer Prinzipien im Buch- und Bibliothekswesen der Deutschen Demokratischen Republik. Sokszt. 9 p.

A Lenin-centenárium alkalmából a Deutscher Bibliotheksverband 1970 áprilisában Lenin-szimpoziумot rendezett, s ezen felmérte, hogyan érvényesülnek Lenin gondolatai az NDK könyvtárügyében: szoros kapcsolat alakult ki a tudományos és szakkönyvtárak, illetve a közművelődési könyvtárak munkája között; az 1968. évi könyvtári törvény megteremtette az előfeltételeket a könyvtárügy tervszerű megszervezéséhez, amely a kettős szakmai és területi elvre épül; Lenin elveit tükrözi a könyvtári munkában a dolgozók bevonása a tervezésbe és vezetésbe, a könyvtárak közötti munkaverseny, a tudományos munkaszervezés. Lenin eszméinek a könyvtárügy továbbfejlesztésében való érvényesítéséről tárgyalt a Deutscher Bibliotheksverband 1970. áprilisi közgyűlése is. A centenáriум évében broszúra jelent meg Lenin berlini tartózkodásáról, látogatásairól a mai Deutsche Staatsbibliothekban.

PIANZOLA, M.: V.I. Lenin v svejcarszkih bibliotekah. Sokszt. 9 p.

Lenin 1903. okt. 15-én iratkozott be a genfi egyetemi könyvtárba; 1904. október végéig 30-szor szerepel itt a neve az olvasótermi nyilvántartásban (olvasmányai közül meg is említ néhányat a referátum). – Ezután a Societé de lecture könyvtárához pártolt át, ahol még kényelmesebben dolgozhatott, egyedül egy kutatószobában. Itteni olvasmányainak jegyzékét sikerült rekonstruálni, a közeljövőben meg is jelenik ez a dokumentum. – Zürichben nem a központi könyvtárat használta (amint ezt a szakirodalomban, tévesen, többször említik), hiszen az csak később nyílt meg, hanem a Muzeumegyesület könyvtárát; ez jelenleg a városi társadalomtudományi könyvtár. A referátum közli annak a 68 – főleg politikai, közgazdasági és természettudományi – munkának a jegyzékét, amelyekből mint Lenin egykori olvasmányaiból Zürichben a jubileumra kiállítást rendeztek.